

1866

NINA Rapport

Undersøkelse av eventuell forekomst av hønsenhauk i skog ved Brønnøy kalk AS

Torgeir Nygård

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Undersøkelse av eventuell forekomst av hønehauk i skog ved Brønnøy kalk AS

Torgeir Nygård

Nygård, T. 2020. Undersøkelse av eventuell forekomst av hønsehauk i skog ved Brønnøy kalk AS. NINA Rapport 1866. Norsk institutt for naturforskning.

Trondheim, august 2020

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-4635-4

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Jan Ove Gjershaug

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Svein-Håkon Lorentsen (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

ProInvenia

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Audun Sletten

FORSIDEBILDE

Miljø fra granskogen i området © Torgeir Nygård

NØKKEWORD

Brønnøy kalk AS

Hønsehauk

Accipiter gentilis

Veitrase

Skog

Hekking

Verneverdi

Hogst

KEY WORDS

Brønnøy kalk AS

Goshawk

Accipiter gentilis

Road

Forest

Breeding

Conservation value

Forestry

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
Sognsveien 68
0855 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Nygård, T. 2020. Undersøkelse av eventuell forekomst av hønsehauk i skog ved Brønnøy kalk AS. NINA Rapport 1866 Norsk institutt for naturforskning.

En skog som ligger helt inntil kalkbruddet til Brønnøy Kalk AS i Brønnøy kommune ble i juli 2020 undersøkt for eventuell forekomst av hønsehauk *Accipiter gentilis*. Skogen hadde delvis urskogspreg, og var typisk gammel granskog i hogstklasse 5. Det ble funnet et hønsehaukreir ca. 220 meter fra planlagt veitrase. Reiret hadde ikke vært i bruk på en tid, men det ble funnet byttedyrrester ved foten av treet. En kan ikke utelukke at det fantes alternative reir i denne skogen. Det ble ikke påvist hønsehauk under befaringen, på tross av at det ble spilt av varsellyd av hønsehauk jevnlig. Det er påvist at hønsehauken kan være fraværende i mange år for så å komme tilbake og hekke, så fram skogen er intakt. Det frarådes derfor at denne skogen, som er administrativt vernet av Brønnøy kommune, blir utsatt for det planlagte inngrepet.

Torgeir Nygård, NINA, Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim, torgeir.nygard@nina.no

Abstract

Nygård, T. 2020. A survey of possible occurrence of Goshawk in a forest at Brønnøy kalk AS. NINA Report 1866. Norwegian Institute for Nature Research.

A forest situated right next to the limestone quarry of Brønnøy Kalk AS in Brønnøy municipality was surveyed in July 2020 for possible occurrence of goshawk *Accipiter gentilis*. The forest had partly a primeval forest character, typically an old spruce forest. A goshawk nest was found about 220 meters from the planned road route. The nest had not been in use for some time, but prey remains were found at the base of the tree. It cannot be ruled out that there were alternative nests in this forest. No goshawk was detected during the inspection, despite the fact that warning sounds of goshawk were played regularly from a mobile device. It has been proven that the goshawk can be absent for many years and then come back and nest, as long as the forest is intact. It is therefore strongly recommended that this forest, which is administratively protected by Brønnøy municipality, should not be exposed to the planned intervention, but stay intact.

Torgeir Nygård, NINA, Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim, torgeir.nygard@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
2 Metodikk	9
3 Resultat	10
4 Diskusjon og konklusjon	13
5 Referanser	14

Forord

En undersøkelse om eventuell forekomst av hønehauk i skog ved Brønnøy kalk AS sitt anlegg ved Hommelstø i Brønnøy ble gjennomført i juli 2020. Bakgrunnen for undersøkelsen var anleggseiers ønske om å etablere en ny vei gjennom en skog som ligger mellom kalkbruddet og et deponi. Skogen er av Brønnøy kommune definert som et bevaringsområde. På grunnlag av tidligere funn av hønehauk i denne skogen ønsket Brønnøy kalk å undersøke om denne planen kom i konflikt med vernet av denne rødlistede arten. Audun M Sletten i Pro Invenia har vært kontaktperson for denne undersøkelsen, og Raymond Langfjord i Brønnøykalk var behjelpelig med å legge ting til rette ved feltundersøkelsen.

Trondheim 24.08 2020

Torgeir Nygård

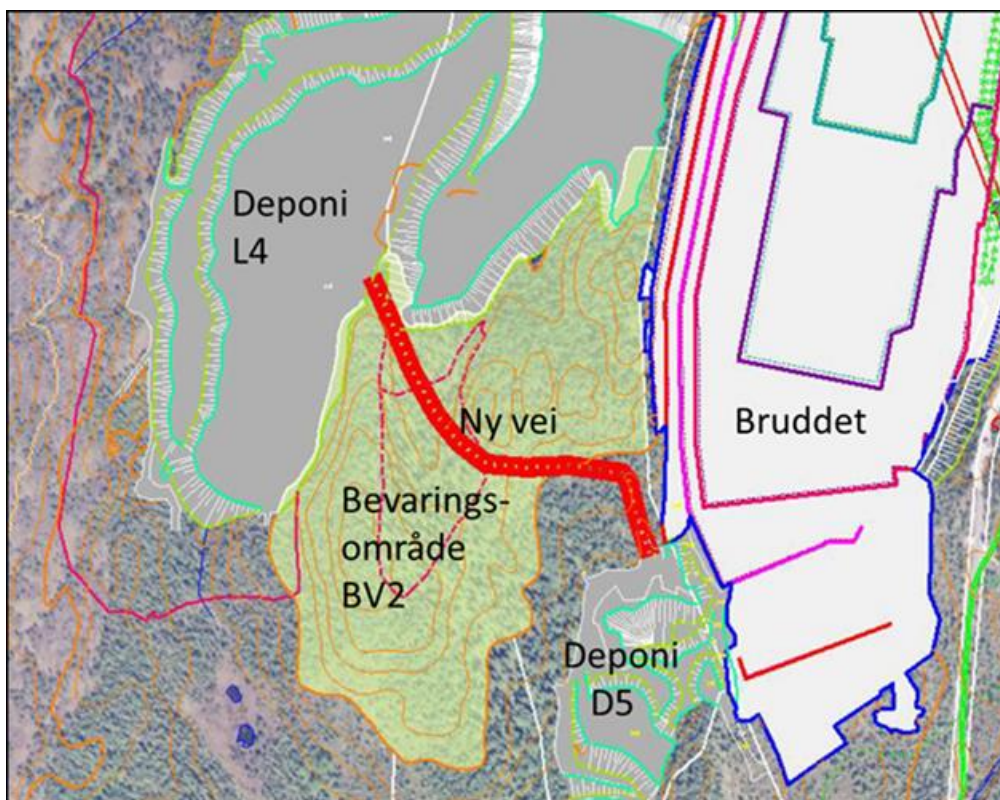
1 Innledning

Hønsehauken er i Den norske rødlista oppført som nær truet (NT)(Henriksen & Hilmo 2015). Den er en art som foretrekker gammelskog for å gjennomføre hekking (Haftorn 1971). Det er derfor en konflikt mellom hogstinteressene og hønsehaukens habitatkrav. Flatehogst vil i det store og hele redusere hønsehaukens primærhabitat, med redusert bestand som resultat (Widén 1997, Selås et al. 2008). I flere områder i Norge er det dokumentert en kraftig nedgang i hønsehaukbestanden etter bestandsskogbrukets inntog (Hansen 1988, Grønlien et al. 1993, Tømmeraas 1993, Knoff 1999, Grønlien 2004).

Hensyntagen til truete og sårbare arter er nedfelt i Skogbruksloven: § 3-4. (*opprettelse av arters levevilkår*): «Ved skogbehandling og skogdrift i områder med spillplasser for storfugl, reirtrær for rovfugl og kjente lokaliteter med sårbare eller truede arter skal det legges særlig vekt på at artenes levevilkår opprettholdes. I slike områder skal gjennomføring av skogbrukstiltak ikke skje i de perioder av året aktuelle dyre- og fuglearter er spesielt sårbare overfor forstyrrelser, jfr. utfyllende retningslinjer.» (Lov av 21. mai 1965 om skogbruk og skogvern (Skogbruksloven) § 17b).

Norges Skogeierforbund har utarbeidet retningslinjer for hensyn til rovfugler og ugler ved hogst og skogbrukstiltak, og de er nå etablert som kravpunkter i Norsk PEFC Skogstandard (Programme for the Endorsment of Forest Certification). I PEFC N 02 heter det bl.a. i kravpunkt 22, Hensynet til rovfugler og ugler: «Før hogst skal skogeier sjekke med offentlig database, kommune eller sertifisert tømmerkjøper for å få kunnskap om hekkende rovfugler og ugler som krever spesielle hensyn»...«Har skogeier fått informasjon som ikke ligger i en offentlig database skal det tas hensyn til denne»...«I tillegg skal det være et område uten skogbruksforstyrrelse i hekketiden»...«Hekkeplass for rovfugler og ugler skal ha et hensynsområde der det ikke skal gjennomføres flatehogst eller frørestillingshogst.»...«Ved hogst inn mot en hekketid skal det legges vekt på å unngå at hekketiden settes igjen som en «øy» i landskapet.»...«I tillegg skal det være et område uten skogbruksforstyrrelse i hekketiden.» Når det gjelder hensyn til hønsehauken, skal det ikke skje hogst- eller skogbruksaktivitet innenfor radius på 200 m fra reirtre i hekketida (1. mars til 31. juli). Utenfor hekketida er grensa 50 m. Reirplassen skal regnes som i bruk inntil 5 år etter siste påviste hekking (karantenetid).

Ønsket om å etablere en ny veg gjennom en skog vil bli berørt av reglene nevnt ovenfor hvis det kan påvises forekomst av hønsehauk i den skogen som her er under betraktning, se Figur 1. Andre eventuelle verneverdier av eksempelvis botanisk eller annen art vil ikke bli berørt i denne rapporten.

Figur 1. Oversikt over området med plan for ny veitrase mellom Bruddet, Deponi 5 og Deponi L4 (Kilde: ProInvenia).

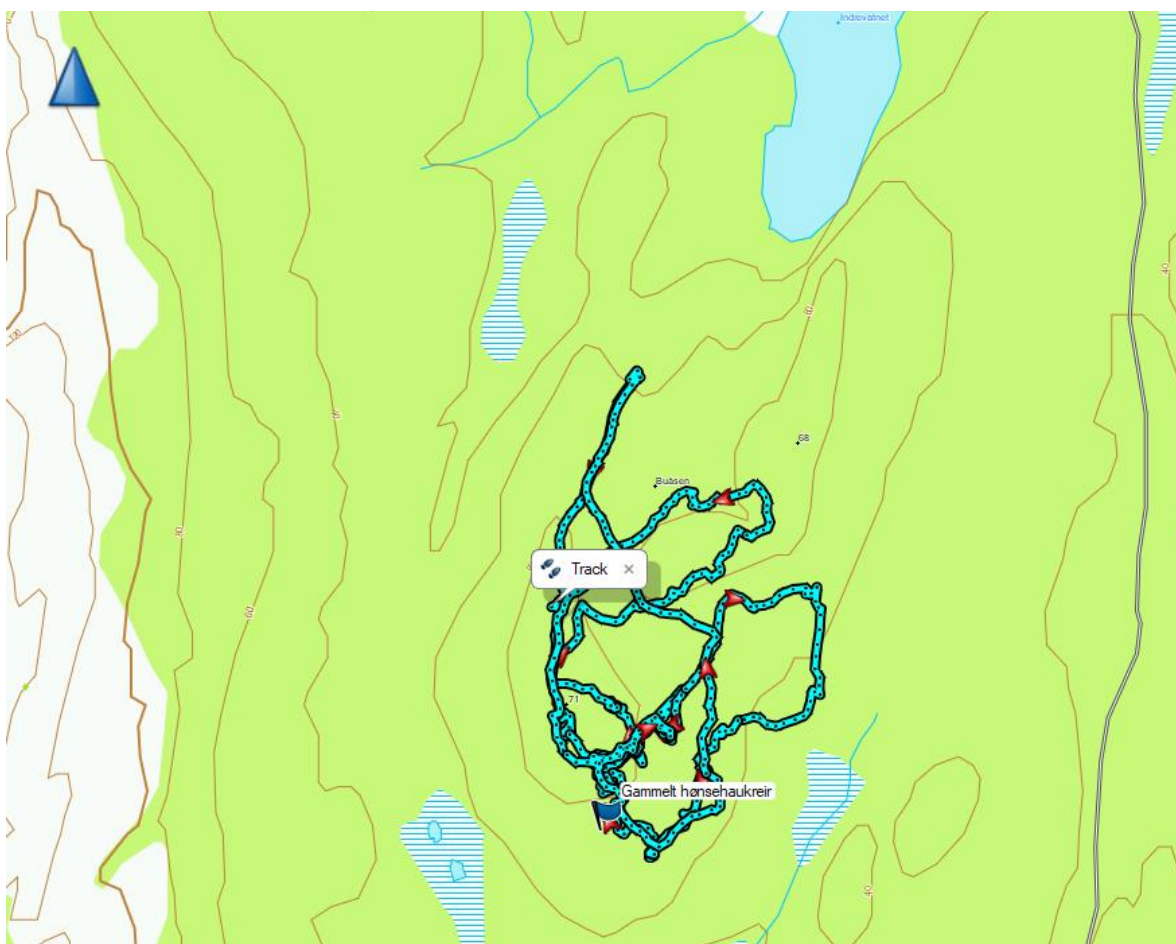

Figur 2. Bilde tatt fra bruddkanten i sør, retning sørøst.

2 Metodikk

Gjennomgangen av skogen i Buåsen starta kl 11:00 den 6. juni 2020. Raymond Langfjord ved Brønnøykalk åpna bommen ved bruddet og eskorterte med til startpunktet i nordre ende av feltet. Skogen ligger inneklemt mellom Kalkbruddet, Deponi 5 og Deponi L4 (Figur 1, Figur 2). Det ble benyttet håndholdt GPS, type Montana 680 med sporing. Sporloggen er vist i Figur 3. Det ble spilt av lyd av varslende hønsehauk samt ungeskrik med jevne mellomrom under gjennomgangen, som forelå innspilt på mobiltelefonen, nedlasta fra den digitale utgaven av Gyldendals Store fugleguide. Alle forekomster av sette og hørte fugler ble notert underveis, likeså notater om vegetasjonen og skogen.

Gjennomgangen av skogen ble avslutta ca. kl 16:00, etter å ha muntlig informert personell ved kalkverket om resultatene av undersøkelsen

Figur 3. Inventeringsruta gjennom skogen (Bevaringsområde BV2) 6. juli 2020.

3 Resultat

Fugl

Etter som hekkesesongen var på hell, kunne en ikke vente å få registrert alle artene i skogen, da sangtoppen nok var over for de fleste. Men det ble registrert mange varslende individer av flere arter, noe som sterkt indikerer hekking (se Tabell 1). Det ble registrert en uvanlig stor forekomst av grå fluesnapper, både varslende og kull.

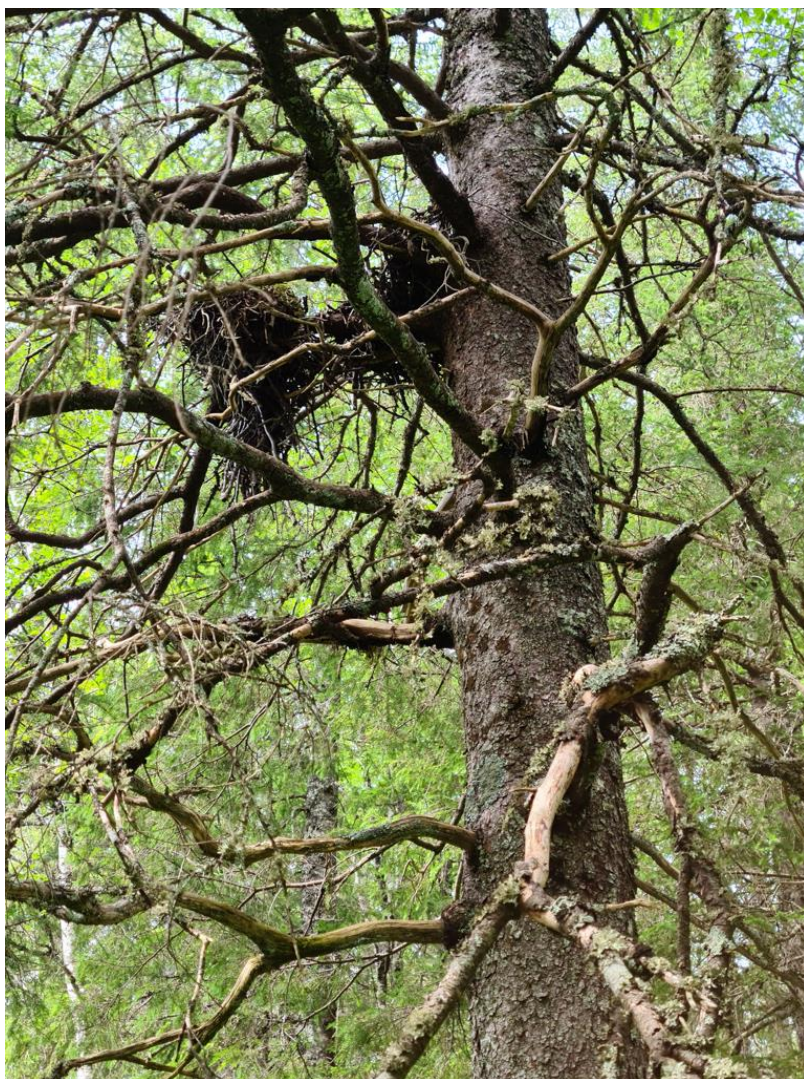
Tabell 1. Fugleobservasjoner gjort i Bevaringsområde BV2 6. juli 2020 ved Brønnøykalk sitt brudd.

Art	Vars- lende	Sett	Kull	Sang	Reir
Bjørkefink	1	1			
Grønnfink	1				
Gransanger	1			1	
Trepiplerke	2				
Gråtrost		1			
Grå fluesnapper	4		1		1
Rødvingetrost		1			
Spettehull		1			
Svarttrost	1				
Gjerdsmett	1				
Spettesmie (flaggspett)		1			
Svartspett	1				
Hønsehauk					1

Det ble funnet en spettesmie av flaggspett, samt et spettehull i en osp i en lund nordøst i området, noe som tydet på at området er godt egnet for spetter, slik gammel granskog ofte, pga. mengden av død ved. Et reir av grå fluesnapper ble også funnet. Tettheten av grå fluesnapper syntes å være uvanlig høy. Spilling av hønsehauklyd ga ikke noen respons, men restene av et **hønsehaukreir** funnet ca. 7 meter oppe i ei stor gran i en meget frodig og storvokst del av skogen (se Figur 4). Det ble funnet et fuglebein av en mellomstor fugl ved foten av reirtreet, et typisk bytte for en hønsehauk. Størrelse og form lignet på jerpe (Figur 5), men arten ble ikke sikkert bestemt. Figur 6 viser at det reiret som ble funnet ligger ganske sentralt i bevaringsområdet. I tidligere rapport om fauna og flora i området, anføres det at det var hekking av hønsehauk her i 2006 (Walseng et al. 2006). Om den har hekket her senere, vites ikke, men reirets beskaffenhet tydet på det. En omfattende liste over fuglefaunaen i området foreligger i rapportens form (Walseng et al. 2006), men Buåsen er ikke særskilt behandla i den rapporten. Et søk i Artsdatabankens Artskart, ga ingen resultater for fugl i Buåsen.

Det ble funnet flere dagleier av elg i skogen, noe som ikke var overraskende tatt i betraktning det meget frodige feltsjiktet.

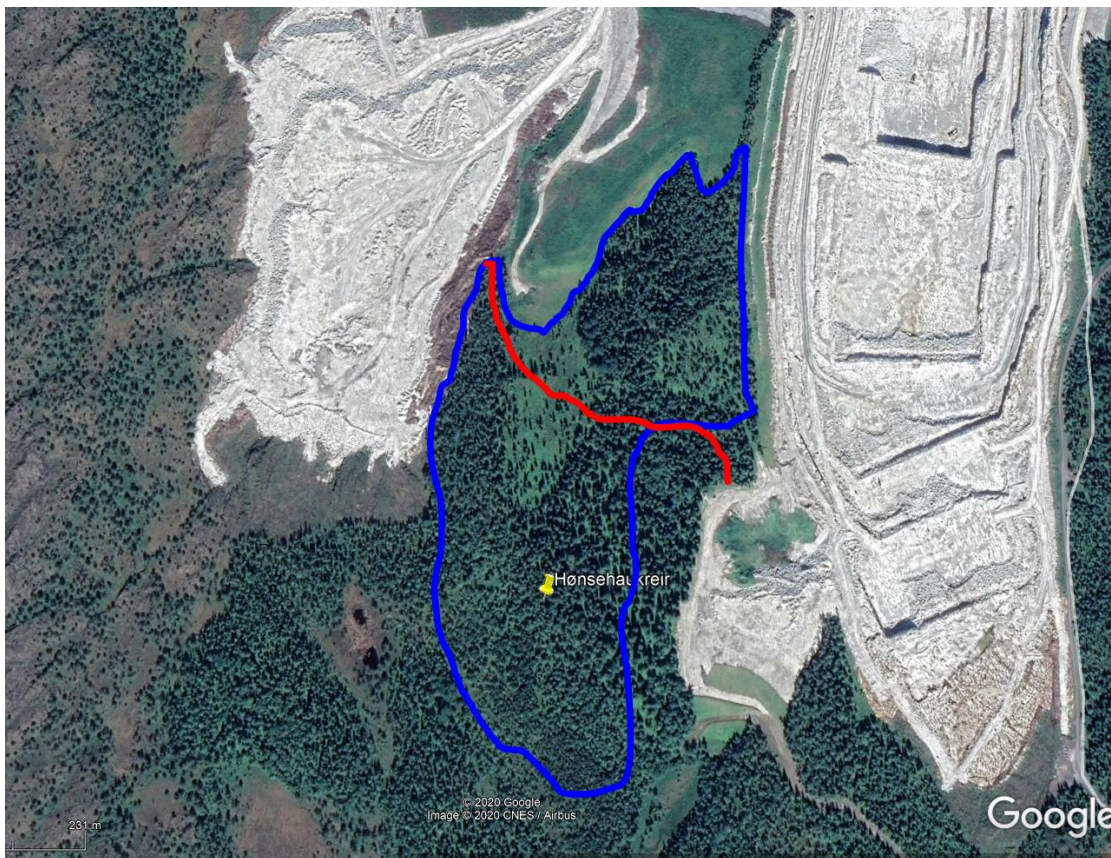
Skogen i Buåsen ble vurdert til å være av høy bonitet. Det hadde vært litt hogst i utkanten mot nord, men det som ikke var berørt av hogst var storvokst granskog av hogstklasse 5, ispedd bjørk og osp. Det var et uvanlig rikt feltsjikt, bestående for det meste av høgstauder, storbregner og ulike grasarter, her og der ispedd liljekonvall. For nærmere beskrivelse og fullstendig artsliste, se Walseng et al. (2006). Vegetasjonstypen høgstaudegranskog er i det hele tatt sjelden, og finnes stort sett bare på kalkrik grunn. Arealet av Bevaringsområde BV2 er målt til ca 14 hektar ved bruk av Google Earth Pro. Hvis en inkluderer all omliggende sammenhengende skog, så utgjør dette et areal på ca 25 hektar. Hønsehauken foretrekker gamle klimaksskoger på over 100 ha som hekkebiotop. Noen ganger kan den nøye seg med mindre områder, men disse kan være noe mer ustabile som hekkeplass (Grønlien 2004).

Figur 4. Restene av det gamle hønsehaukreiret.

Figur 5 . Fuglebein funnet under hønehaukreiret.

Figur 6. Beliggenheten til hønehaukreiret som ble funnet. På det nærmeste ligger hønehaukreiret ca. 220 m fra foreslått veitrase. Underlagskart fra Google Earth Pro. Grensene for Bevaringsområde BV2 (blå strek) og foreslått ny vei (rød strek) er tegna inn av forfatteren basert på kart levert av Prolnvenia, se Figur 1.

4 Diskusjon og konklusjon

Selv om hønsehauken i Buåsen ikke er påvist hekkende her siden 2006 (Walseng et al. 2006), så tyder reirets tilstand på at det har vært hekking også senere. Etter 16 år ville det neppe ha vært noe igjen av reiret. En nylig studie har dokumentert at hønsehauken kan komme tilbake til samme hekkeplassen etter mer enn ti års fravær (Nygård et al. 2020). Dette faktum, pluss at den påviste reirplassen lå i en veldig rik og spesiell kalkgranskog, taler sterkt for at denne hekkeplassen bør få stå i fred. Hønsehauken har også gjerne flere alternative reir innenfor noen få hundre meters radius. Selv om bare ett reir ble funnet, kan det ha vært flere reir i denne skogen som ligger nærmere den foreslåtte veitraseen. For eventuelt å fastslå dette, ville det ha krevd at de fleste store grantrærne i området ble inspisert, noe som ville ha vært svært tidkrevende.

Reiret lå ca. 220 m fra foreslått ny veitrase mellom Deponi D5 og Deponi L4. Hvis veien blir bygd, vil den sannsynligvis innebære omfattende tungtrafikk gjennom denne skogen i store deler av året, og derfor komme i grenseland av en konflikt med Skogeierforeningens regler om en forbudsavstand på 200 meter i hekketida, samt faglige anbefalinger fra tidligere omfattende studier av hønsehaukens habitatkrav (Grønlien 2004). I tillegg kommer det landskapsmessige hensyn, ved at en spesiell og intakt lomme av tilsynelatende uberørt skog blir kappet i to, og derfor får svært redusert verneverdi. Jo mindre en skogteig er, jo mindre attraktiv vil den være for hekkende hønsehauk. Arealet av Bevaringsområde BV2 er allerede i minste laget (ca. 14 hektar), og ved å dele det i to med en tungt trafikkert anleggsvei med tungtrafikk, er det fare for at kvaliteten og størrelsen på det gjenværende området blir for lite til at det vil fungere som attraktivt hekkeområde for hønsehauk på lang sikt. En vil derfor sterkt fraråde den foreslåtte veitraseen, og at en heller bør vurdere alternativer, slik at Bevaringsområde BV2 forblir intakt.

5 Referanser

- Grønlien, H., Høitomt, G. & Opheim, J. 1993. Registrering av skoglige forhold ved 10 hekkelokaliteter for hønsehauk. - Hujon 19: 211-235.
- Grønlien, H. 2004. Hønsehauken i Norge. Bestandens status og utvikling siste 150 år. (The goshawk in Norway. Population status and trends throughout the last 150 years). - NOF rapportserie. 5-2004. Norsk Ornitologisk Forening, Trondheim.
- Haftorn, S. 1971. Norges fugler. - Universitetsforlaget, Oslo.
- Hansen, G. 1988. Betydelig nedgang i hønsehaukbestanden. - Våre Rovdyr 2: 87-95.
- Henriksen, S. & Hilmo, O. 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Trondheim.
- Knoff, C. 1999. Blir bestandsskogbruket hønsehaukens bane? Norsk Ornitologisk Forening, avd. Hedmark, Hamar. 1-30 s.
- Nygård, T., Jacobsson, R. & Østerås, T. R. 2020. Hønsehauken i gammelskogen: Femårsregelen i skogbruket kan føre til at mange intakte hekkeområder går tapt. - Vår Fuglefauna 43: 78-83.
- Selås, V., Steen, O. F. & Johnsen, J. T. 2008. Goshawk breeding densities in relation to mature forest in southeastern Norway. - Forest ecology and management 256 (3).
- Tømmerraas, P. J. 1993. Hønsehauken i Leksvik et offer for det moderne skogbruket. - Fauna 46: 180-195.
- Walseng, B., Jonsson, B., Often, A. & Reitan, O. 2006. Biologiske undersøkelser i forbindelse med ny reguleringsplan for Brønnøy Kalk AS. - NINA Rapport 218: 45.
- Widén, P. 1997. How, and why, is the Goshawk (*Accipiter gentilis*) affected by modern forest management in Fennoscandia? - J. Raptor Res. 31: 107-113.

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426—4635-4]

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger